

Jacek Klich

Polityka rządów państw Unii Zachodnioeuropejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw (III)

Formy pomocy finansowej dla małych przedsiębiorstw

Jednym z narzędzi pomocy finansowej małym i średnim firmom są **rządowe gwarancje kredytowe**. Rządy: holenderski, niemiecki i brytyjski oferują gwarancje na część lub pełną wysokość kredytu, o który występuje uprawniona firma. W Holandii procedura uzyskiwania gwarancji państwa na kredyty dla small businessu została od 1989 roku znacznie uproszczona tak, że banki holenderskie nie muszą w każdym pojedynczym przypadku występować o zgodę rządu na udzielenie takich pożyczek. W Belgii, Luksemburgu, Irlandii, Francji, Portugalii i Grecji również inne organizacje mogą być uprawnione przez rząd do udzielania rządowych gwarancji na kredyty dla małych firm. W niektórych przypadkach takie instytucje pośredniczące tworzone są wyłącznie w tym celu (jest tak, np. w przypadku Waarborgfonds w Belgii), w innych państwach mogą to być instytucje związane z małymi firmami, jak np. Berufskammern w Luksemburgu.

W Hiszpanii istnieją specjalne stowarzyszenia do spraw udzielania gwarancji kredytowych tzw. Sociedades de Garantia Reciproca, oferujące gwarancje bankowe swoim członkom. Członkami stowarzyszeń są małe przedsiębiorstwa, władze lokalne i Hiszpański Instytut Małych i Średnich Przedsiębiorstw Przemysłowych (Instituto de la Pequeña y Mediana Industria). Dania i Włochy nie oferują gwarancji rządowych na kredyty. We Francji wiele instytucji, takich jak np. Institut de Développement Industriel (IDI) czy PROMOTOR Investissement, oferuje małym firmom kredyty. Instytucje tego typu mogą to robić, gdyż otrzymują rządowe granty na taką

działalność, przy czym państwo występuje tu jeszcze dodatkowo w charakterze gwaranta działalności tego typu instytucji.

W większości państw UZ (wyjątkami są tu Holandia, Wielka Brytania i Dania) małe przedsiębiorstwa mogą uzyskać **pożyczki lub granty** albo bezpośrednio w bankach, albo w specjalnie do tego celu utworzonych instytucjach, w ramach specjalnych programów kredytowych. W Niemczech, Portugalii, Luksemburgu i Hiszpanii udzielaniem kredytów specjalnych zajmują się banki centralne, a w Belgii, Francji, Grecji i Irlandii jest to z kolei domena odrębnie do tego utworzonych organizacji. Grecja i Portugalia oferują inwestorom wyłącznie pożyczki; Grecja na tworzenie nowych zakładów rzemieślniczych, a Portugalia na zakładanie małych firm w przemyśle. We Francji i Grecji na mocy specjalnego porozumienia pomiędzy bankiem centralnym a bankami komercyjnymi, ułatwiono i skrócono znacznie procedurę występowania o pożyczki dla małych przedsiębiorstw. Ciekawe (i kontrowersyjne) jest rozwiązanie greckie, które polega na zmuszaniu banków komercyjnych do kredytowania small businessu poprzez wprowadzenie przepisu, według którego co najmniej 10% depozytów bankowych musi być skierowane do małych firm w formie pożyczek. Belgia oferuje przedsiębiorcom dwa programy pomocy finansowej: ulgi w zakresie spłat procentu od pożyczek dla tych, którzy je zaciągają i specjalne subsydia przyznawane tym właścicielom małych firm, którzy finansują inwestycje z własnych kapitałów.

Państwo działa również w kierunku zachęcania **grup venture capital** do inwestowania w małe i średnie przedsięwzięcia. Rządy niemiecki

i holenderski w ramach specjalnych programów udzielają gwarancji inwestorom zapewniając im w ciągu określonego okresu co najmniej zwrot części środków zainwestowanych w przedsiębiorstwo. W Belgii, Hiszpanii i Irlandii państwo samo inwestuje w małe przedsiębiorstwa wykorzystując w tym celu utworzone przez siebie organizacje. Hiszpańskie: Sociedad de Desarrollo Industrial inwestuje przede wszystkim w firmy nowe, podczas gdy organizacje będące agendami rządu belgijskiego i irlandzkiego inwestują tak w firmy nowe, jak i już działające na rynku. Luksemburskie Société National de Credit et d'Investissement (SNCI) inwestuje tak w rozwój przedsiębiorstw małych, jak i dużych. Wielka Brytania, Dania, Francja, Grecja, Włochy i Portugalia nie prowadzą działalności o takim charakterze. Wielka Brytania i Irlandia oferują zachęty dla inwestorów chcących lokować swoje kapitały w małych i średnich firmach, co w przypadku tego ostatniego państwa przybiera postać 50-proc. ulgi w podatku od dochodów indywidualnych w tej części, w której dochody pochodzą z dywidend od posiadanych akcji małych firm przemysłowych.

Informacja i doradztwo

Promocja małych firm przez państwo może przybierać postać pomocy w zakresie dostępu do informacji i systemie doradztwa. W Hiszpanii, Portugalii i Grecji powoływane są specjalne instytucje, mające na celu udzielanie informacji i doradzanie inwestorom w branży przemysłowej i rzemiośle. Organizacje te zatrudniają konsultantów działających w biurach rozsianych po całym kraju. Konsultanci ci zajmują się rów-

niez prowadzeniem badań naukowych. Holandia, Wielka Brytania i Irlandia również utworzyły organizacje o podobnym charakterze, działające na poziomach regionów. Posiada takowe i Francja, a dodatkowo działa w tym kraju jeszcze Institut Supérieur des Métiers, którego zadaniem jest niesienie pomocy zakładom rzemieślniczym. We wszystkich państwach informacji i pomocy małym firmom mogą udzielać izby handlowe. W Niemczech i Luksemburgu za taką działalność odpowiedzialne są Berufskammern, a w Belgii jest to część obowiązków Ministerstwa ds. Klasy Średniej.

Należy pamiętać, iż oprócz wyżej opisanych instytucji oferujących pomoc w zakresie konsultacji mogą jej również udzielać instytucje powołane do pomocy w zdobywaniu kapitału. Rząd Danii, Belgii, Irlandii, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Holandii wspiera również system konsultacji oferowany przez osoby spoza oficjalnych instytucji, tworzonych dla zapewnienia informacji i doradztwa. Ci zewnętrzni eksperci opłacani są z grantów oferowanych przez rząd. Granty służą również m.in. utrzymywaniu opłat za konsultacje na niskim poziomie tak, aby stawki za usługi eksperckie nie stanowiły bariery dostępu do informacji. Rząd irlandzki subsyduje dodatkowo Mentor Programme, który oferuje przedsiębiorcom pomoc i doradę emerytowanych kierowników. Podobne inicjatywy wspierane są również przez rząd holenderski i brytyjski.

Pomoc w zakresie technologii i badań naukowych

Wszystkie państwa UZ uznają olbrzymią wagę problematyki pomocy przedsiębiorstwom w pracach nad nowymi technologiami i wprowadzaniem innowacji. Rządy w swoich programach pomocy firmom w zakresie technologii nie zawsze czynią rozróżnienie pomiędzy przedsiębiorstwami małymi i dużymi. Pomoc i informacja w zakresie technologii jest realizowana na poziomie lokalnym z wykorzystaniem specjalnych organizacji. W Holandii, Wielkiej Brytanii i Danii organizacje takie

znane są pod nazwą Centrów Innowacji, w Irlandii działają jako oddziały Agencji Naukowej i Technologicznej, w Portugalii określane są jako Centra Informacji Technologicznej. Rząd niemiecki wybrał inną formę wspierania działań na rzecz dynamizowania postępu technicznego i rozwoju nowych technologii. Robi to przez subsydiowanie przedsiębiorstw, które do rozwiązywania problemów technicznych mogą zatrudniać ekspertów z zewnątrz. Holandia posiada dodatkowo odrębny program nakierowany na zachęcanie małych i średnich firm do korzystania z informacji naukowej i wykorzystywania nowoczesnych technik w telekomunikacji. Rządy Włoch, Hiszpanii, Grecji, Belgii, Luksemburga i Francji nie oferują odrębnych programów, mających na celu przede wszystkim udzielanie firmom informacji i porad w zakresie technologii. Z wyjątkiem Portugalii, wszystkie państwa UZ mają programy oferujące poszczególnym przedsiębiorstwom możliwość otrzymania pomocy finansowej w formie pożyczek na prowadzenie prac nad nowymi technologiami. W zależności od kraju prace te muszą prowadzić do: wprowadzenia w życie pewnych pomysłów albo zastosowania nowych technologii w małych firmach. Rządy irlandzki i francuski subsydują wstępne prace studialne, we Włoszech przedsiębiorstwa mogą otrzymać granty na pokrycie kosztów zakupu nowoczesnych maszyn i urządzeń. Przedsiębiorstwa niemieckie, greckie i hiszpańskie mogą występować o granty na pokrycie inwestycji związanych z badaniami podstawowymi i stosowanymi. Ponadto, rządy grecki i hiszpański oferują pożyczki na sfinansowanie tego typu działalności. Rząd duński oferuje granty na pokrycie kosztów R&D, których pozytywne efekty znalazły zastosowanie w działalności przedsiębiorstw w sektorze publicznym.

Belgia, Francja i Niemcy zapewniają ulgi podatkowe w przypadku prowadzenia badań R&D w przedsiębiorstwach. W przeciwieństwie do Francji, Belgia oferuje te udogodnienia podatkowe tylko przedsiębiorstwom uznanym jako innowa-

cyjne. W Niemczech ulgi przyjmują postać preferencyjnych stawek odpisów amortyzacyjnych w odniesieniu do kapitału trwałego, związane go z prowadzeniem prac R&D.

W Danii, Holandii, Irlandii i Portugalii istnieją specjalne programy dotyczące postępu technologicznego i badań R&D. W Danii programy takie mają charakter doraźny i obejmują m.in. takie rodzaje działalności, jak upowszechnianie informacji, organizację kursów i szkoleń, zachęty do prowadzenia badań. W Irlandii podobne programy nakierowane są na poprawę jakości. W ramach programu PBTS, przedsiębiorstwa holenderskie mogą ubiegać się o granty na pokrycie kosztów wstępnych prac studialnych, projektów badawczych w zakresie technologii informatycznej, biotechnologii, technologii materiałowej i medycznej. Portugalski program: Programa Especifico de Desenvolvimento da Indústria Portuguesa wprowadzony w 1988 roku, choć przeznaczony dla wszystkich kategorii firm, jest wykorzystywany prawie w całości przez przedsiębiorstwa duże.

Holandia, Irlandia, Niemcy, Wielka Brytania, Francja i Belgia stosują programy zachęt do zatrudniania w firmach osób pracujących w komórkach i działach badawczych. W Holandii i Irlandii firmy mogą występować o granty na zatrudnianie specjalistów, a Belgia zezwala na odejmowanie od podstawy opodatkowania kosztów płac tychże specjalistów. Irlandia, Belgia, Wielka Brytania i Francja zachęcają przedsiębiorstwa do zatrudniania młodych kadr badawczych oferując specjalne granty na ten cel.

Dania, Holandia, Belgia, Wielka Brytania, Francja, Niemcy i Portugalia starają się zachęcać firmy do współpracy i współdziałania w zakresie prac R&D. Podstawowym narzędziem motywowania przedsiębiorstw do podjęcia takiej współpracy są granty przyznawane przez rządy. Działalność portugalskiego Instytutu Wspierania Małych i Średnich Firm i Inwestycji (IAPMEI) idzie w kierunku stworzenia sieci powiązań pomiędzy uniwersytetami, organizacjami eksperckimi, bankami, w celu usprawnienia obiegu in-

formacji i przyspieszenia postępu technicznego.

Pomoc w zakresie eksportu

Istnieje wiele sposobów i narzędzi wykorzystywanych przez państwa UZ w celu promocji eksportu małych i średnich przedsiębiorstw. Poniżej przedstawione zostaną tylko najważniejsze z nich.

Pierwszą płaszczyzną pomocy państwa jest **doradztwo**. W Holandii, Belgii, Irlandii, Niemczech, Francji, Hiszpanii i Portugalii działają specjalnie powołane organizacje, których wyłącznym celem jest promowanie eksportu małych firm. Organizacje te są odpowiedzialne m.in. za udzielanie informacji i doradztwo, badanie rynku, organizowanie udziału małych firm na międzynarodowych targach i wystawach, pomoc w zakresie sporządzania oferty eksportowej. We wszystkich państwach informacji i porad w zakresie eksportu udzielają również izby handlowe. Tylko w Hiszpanii i Luksemburgu otrzymują one na tę działalność granty rządowe. W tym drugim państwie izby handlowe stanowią jedyną instytucję pomocy małym eksporterom. W niektórych państwach z kolei działa kilka organizacji promujących eksport małych firm. W Grecji np. powołano odrębną organizację — EOMMEX, która jest odpowiedzialna za promocję eksportu wyłącznie firm z branży przemysłowej.

W Irlandii w ramach specjalnego programu działa cała sieć tzw. Trading Houses, agencji do spraw eksportu małych firm. Wielka Brytania realizuje inny program, Inicjatywa na rzecz Eksportu, który zapewnia przedsiębiorcom pomoc w planowaniu, badaniach rynku i nawiązywaniu kontraktów z zagranicznymi kontrahentami. Realizacją tego programu zajmują się specjaliści z regionalnych biur Departamentu Handlu i Przemysłu brytyjskiego rządu.

Przedsiębiorcy brytyjscy i francuscy mogą ubiegać się o granty na pokrycie kosztów konsultacji eksperckich. Dodatkowo, firmy francuskie mogą występować o pomoc finansową na opłacenie kosztów wstępnych badań rynku. Koszty

analizy warunków eksportu są objęte subsydiami rządu duńskiego. Przedsiębiorstwa z Hiszpanii, Portugalii, Belgii i Grecji otrzymują z kolei pomoc, by móc wziąć udział w międzynarodowych wystawach i pokazach. Przedsiębiorstwa holenderskie, niemieckie i luksemburskie mogą ubiegać się o granty na ten cel. Irlandzkie firmy mogą zaś, dzięki programowi Rozwoju Eksportu Małych Firm, brać udział w warsztatach zapoznających z możliwościami eksportowymi oraz udział w zagranicznych podróżach handlowych. Aby zwiększyć zasób informacji o rynkach zagranicznych, rząd duński oferuje świeżo upieczonym absolwentom uczelni specjalne stypendia na wyjazdy zagraniczne, zbieranie informacji i inicjowanie kontaktów duńskich firm z zagranicznymi kontrahentami.

Niektóre z państw UZ mają specjalne programy finansowania transakcji eksportowych. Rządy Danii, Luksemburga, Grecji, Francji, Holandii i Belgii oferują kredyty na ten cel. W większości przypadków są to preferencyjne, nisko oprocentowane kredyty. W Luksemburgu i Grecji kredytów takich udzielają wybrane tylko banki. Są to odpowiednio: SNCI i Bank of Greece. Belgia powołała odrębną organizację, CRE-DITEXPORT, która zajmuje się oceną i kwalifikacją podań o uzyskanie kredytów kierowanych przez przedsiębiorców do banków.

Holandia, Dania, Niemcy, Wielka Brytania i Włochy starają się uprościć dostęp do środków finansowych poprzez odpowiednie programy gwarancji kredytowych. Rząd holenderski gwarantuje część kredytu udzielonego na rzecz eksportu przez Nederlandse Investeringsbank. Rząd duński z kolei udziela gwarancji na niektóre transakcje eksportowe.

Władze Danii, Portugalii, Włoch, Belgii, Francji i Hiszpanii wspierają współpracę i współdziałanie przedsiębiorstw w zakresie eksportu. W Danii, Włoszech i Portugalii grupy współdziałających ze sobą firm mogą występować o granty na pokrycie kosztów takiej współpracy (np. może to być pokrycie kosztów zatrudnienia wspólnego konsultanta

— jak w Danii, czy części kosztów marketingowych — jak we Włoszech). W Portugalii i Belgii istnieją programy, które dają organizacjom czy federacjom zawodowym możliwość ubiegania się o granty na pokrycie kosztów działań związanych z promocją eksportu firm-członków tych organizacji. W Belgii taki rodzaj pomocy występuje tylko w przypadku promocji eksportu na rynki poza UZ.

Podsumowanie artykułu prezentującego w wielkim skrócie podstawowe jedynie narzędzia aktywnej interwencji państwa w zakresie pomocy sektorowi małego i średniego biznesu musi być siłą rzeczy ogólne. Przedstawione w kolejnych artykułach narzędzia pomocy małym przedsiębiorstwom w zakresie polityki fiskalnej, kształcenia kadr na potrzeby małych firm, polityki finansowej, informacji i doradztwa, nowych technologii i prac badawczych oraz eksportu obrazują, jak duża jest różnorodność tych narzędzi i jak różne są modele wspierania małych firm. Sygnalizować to może trudności w harmonizowaniu odpowiednich przepisów prawa w odniesieniu do małych i średnich firm w państwach Unii. Analiza ta pokazała przede wszystkim to, iż w każdym państwie UZ problematyka wspierania sektora małych i średnich firm pozostaje w polu zainteresowania rządu. Chociaż stopień angażowania się państwa we wspieranie małych firm jest w poszczególnych państwach UZ różny, to przeciętnie jest wysoki i wszędzie znajdujemy dowody na to, iż rząd prowadzi aktywną politykę promowania rozwoju tego właśnie sektora. Nigdzie małe i średnie firmy nie są pozostawione same sobie. Warto o tym pamiętać przy budowie założeń polityki gospodarczej w Polsce.

Jacek Klich

Artykuł ten jest jednym z efektów programu badawczego realizowanego w ramach grantu: ACE 92-0140-F. Autor składa tą drogą podziękowania fundatorom za umożliwienie realizacji tego programu.